

ادعای استفاده روسیه از موشک‌های ایرانی

رئیس سیا از تایید ادعای رسانه‌های آمریکایی درباره اینکه آیاموشک‌های ارسالی ایران به روسیه رسیده‌اند یا نه، خودداری کرد. «ولیم برنز» رئیس سازمان سیا که به لندن سفر کرده است، درباره ادعای مطرح‌شده در رسانه‌ها مبنی بر ارسال موشک‌های بالستیک توسط ایران به روسیه، اظهارنظر کرد. برنز که برای اولین بار با «ریچارد مور» رئیس سرویس اطلاعات مخفی انگلیس در یک نشست مشترک شرکت کرده بود، روز شنبه گفت اگر ایران موشک‌های بالستیک به روسیه ارسال کرده باشد، این اقدام «تشدید چشمگیر در ماهیت همکاری دفاعی آن‌ها» خواهد بود. برنز که در میزگرد روزنامه فایننشال تایمز شرکت کرده بود، از تایید اینکه آیا در صورت صحت این ادعا، موشک‌های ارسالی به روسیه رسیده‌اند یا نه، خودداری کرد. پیش از این، روزنامه وال استریت ژورنال مدعی شده بود مقام‌های آمریکایی به هم‌تایان اروپایی خود گفته‌اند ایران موشک‌های بالستیک کوتاه‌برد به روسیه فرستاده است. کاخ سفید نیز با استناد به ادعای وال استریت ژورنال گفته «انتقال موشک از ایران به روسیه نشانگر یک تشدید تنش بزرگ در حمایت تهران از مسکو است». دفتر نمایندگی ایران در سازمان ملل اما در نیویورک در پاسخ به سوال شبکه سی.ان.ان درباره گزارش‌هایی مبنی بر ارسال موشک‌های بالستیک از سوی ایران به روسیه، اعلام کرد: موضع جمهوری اسلامی ایران در قبال منازعه اوکراین هیچ تغییری نکرده است. ایران ارسال کمک‌نظامی به طرفین درگیر که موجب گسترش خسارات انسانی و زیرساخت‌ها، و همچنین فاصله گرفتن از گفت‌وگوهای آتش‌بس می‌شود را امری غیرانسانی می‌داند.

روابط مستحکم ایران و پاکستان

مراسم بزرگداشت روز دفاع پاکستان از سوی سفارت این کشور در تهران برگزار شد. «محمد مدثر تیبو» سفیر پاکستان در تهران طی سخنرانی ضمن تشکر و قدردانی از حضور سرتیپ محمد احدی، رئیس روابط بین‌الملل و دیپلماسی دفاعی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در این مراسم، اظهار داشت که حضور وی موجب استحکام بیش‌تر روابط دو جانبه ما خواهد شد. این دیپلمات پاکستانی همچنین بیان کرد: ما از ابتدای سال جاری برگ جدیدی در روابط خود باز کرده‌ایم. رهبری سیاسی، نظامی و امنیتی هر دو کشور نقش مهم و صمیمانه‌ای در تحکیم و گسترش روابط بسیار مهم فی‌مابین ایفا کرده‌اند. همچنین وابسته نظامی و دفاعی سفارت پاکستان سرتیپ محمد عبیدخان ضمن سخنرانی در این مراسم، بر اهمیت روز دفاع و همچنین رشادت‌های و فداکاری‌های بسیار سربازان دلیر پاکستانی تأکید کرد و گفت: ۶ سپتامبر لحظه مهمی در تاریخ ماست؛ زمانی که ملت برای شکست دادن پیشروی متجاوزانه دشمن برتر، متحد ایستادند. در این روز ما باید به یاد مصیبت مردم جامو و کشمیر اشغالی هند نیز باشیم که یک دهه بی‌عدالتی و بی‌رحمی را متحمل شده‌اند. در ادامه سرتیپ محمد احدی، رئیس روابط بین‌الملل و دیپلماسی دفاعی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان مهمان ویژه در این مراسم ضمن تبریک روز دفاع پاکستان افزود: در سال‌های اخیر گام‌های مؤثر و جدی برای برقراری امنیت در دو سوی مرز مشترک ایران و پاکستان از طریق روابط و همکاری نزدیک نیروهای مسلح کشورهای مان و عزم دو کشور برای برقراری کامل امنیت در دو سوی مرز مشترک و تبدیل آن به مرز دوستی و سعادت برداشته شده است.

سمت استالین‌گرا باز شد. نبرد استالین‌گرا، که با حمایت نظامی - فنی ایالات متحده انجام شد، نقطه عطفی را ایجاد کرد که متفقین به آن امیدوار بودند.

پس از پایان جنگ جهانی دوم، موضوع خروج نیروهای متفقین از ایران در کنفرانس پوتسدام در ۲۱ ژوئیه ۱۹۴۵ به تفصیل مورد بحث قرار گرفت. تصمیم گرفته شد که نیروها از تهران خارج شوند اما تا شش ماه پس از پایان جنگ با ژاپن در ایران مستقر باشند. پس از پرتاب بمب‌های اتمی بر هیروشیما و ناگازاکی و تسلیم ژاپنی‌ها در ۲ سپتامبر ۱۹۴۵، دولت ایران تاریخ خروج نیروهای متفقین را ۲ مارس ۱۹۴۶ تعیین کرد. دولت‌های بریتانیا و شوروی با این تاریخ خروج موافقت کردند. اما استالین، طبق توافق متفقین و ایران، از خروج کامل نیروهای شوروی از ایران شش ماه پس از پایان مخصصات خودداری کرد. او با استناد به ماده ۶، امنیت اتحاد جماهیر شوروی را بیشتر در معرض خطر می‌دید و به همین دلیل بر استقرار بیشتر نیروهای شوروی در شمال ایران اصرار داشت. استالین می‌خواست از این فرصت استفاده کند. در ۱۲ دسامبر ۱۹۴۵، تیریز توسط اعضای مسلح فرقه دموکرات اشغال شد، مجلس شورای ملی آذربایجان تشکیل شد و دولت دست‌نشانده فرقه دموکرات آذربایجان با نخست‌وزیری جعفر پیشه‌وری تأسیس شد. پس از اعلام حکومت خلق آذربایجان در تبریز، سرلشکر کریم وراهرام رئیس ستاد لشکر آذربایجان با نقشه‌ای مواجه شد که در سال ۱۹۴۳ در باکو چاپ شده بود که بر روی آن ایران به چندین جمهوری مستقل تقسیم شده بود. این نقشه جمهوری دموکراتیک آذربایجان متشکل از آذربایجان شوروی و ایران، جمهوری کردستان را نشان می‌داد که قلمرو غرب ایران را تا بوشهر، جمهوری عربستان، که شامل استان خوزستان، جمهوری بلوچستان می‌شد، پوشش می‌داد. کرمان و مکران جمهوری خراسان که شامل استان خراسان، ازبکستان و تاجیکستان بود، جمهوری طبرستان که شامل استان‌های دریای خزر می‌شد و جمهوری فارس که قلمرو ایران مرکزی را در بر می‌گرفت و این چنین اولین بحران واقعی، بین متفقین رخ داده بود.

ابراهیم کیم، نخست‌وزیر، در سخنرانی خود از شوروی خواست مستقیماً با دولت ایران مذاکره کند تا تعادل منافع در مسئله تجزیه‌طلبی در آذربایجان پیدا شود. در ۳۰ دی ۱۳۲۴، نخست‌وزیر کیم می‌به دلیل تهدید عدم رای اعتماد مجلس استعفا داد. به پیشنهاد محمدرضا شاه پهلوی، احمد قوام از سوی مجلس به نخست‌وزیری انتخاب شد که در ۲۷ بهمن ۱۳۲۴ برای مذاکره به مسکو رفت. در همین حال، شورای امنیت سازمان ملل متحد نیز درگیر این بحران شده بود. در ۲۵ مارس ۱۹۴۶ استالین اعلام کرد که ایران و اتحاد جماهیر شوروی اصولاً بر سر موضوع خروج نیروها به توافق رسیده‌اند و نیروهای شوروی می‌توانند ظرف مدت شش هفته از ایران خارج شوند. ایران به پیروزی رسیده بود، اما جنگ سرد آغاز شده بود.

با الحاق ایران به ستو در سال ۱۹۵۵، اهداف سیاسی خارجی ایران تغییر کرد: استقلال سیاسی و تمامیت ارضی ایران را نته‌ها از طریق سیاست بی‌طرفی، بلکه از طریق همسویی نزدیک با غرب تضمین کرد. پس از آنکه پیمان دوستی ایران و شوروی نشان داد که ابزاری برای سیاست قدرت شوروی برای ایران است، دولت ایران در زمان نخست‌وزیری منوچهر اقبال به دولت شوروی گفت که مواد ۵ و ۶ این معاهده را که همچنان به اتحاد جماهیر شوروی می‌داد، نقض می‌کند. حق حمله به ایران تحت شرایط خاص دیگر معتبر نیست.

در اسرع وقت معاهده مورد نظر را تصویب خواهند کرد. «همانگونه که دولت ایران پیش‌بینی کرده بود این دو ماده موجب مشکل برای ایران شد.

تبعات ماده ۵ و ۶ در جنگ جهانی دوم

ماده ۵ و ۶ این معاهده مبنایی برای اشغال شوروی در سال ۱۳۲۰ شد و در نهایت توسط ایران در سال ۱۳۵۷ لغو شد. مواد ۵ و ۶ قرارداد آشکارا علیه استقرار نیروهای انگلیسی در ایران بود که از آغاز جنگ جهانی اول ابتدا برای محافظت از تأسیسات نفتی آبادان در برابر خرابکاری آلمان و بعدها، پس از انقلاب اکتبر برای حفاظت از منطقه نفتی باکو در ایران حضور داشتند. با این حال، ژنرال آبرونساید قبلاً در اکتبر ۱۹۲۰ مأمور شده بود تا نیروهای انگلیسی را از ایران به بغداد منتقل کند، زیرا آنها نتوانستند در برابر نیروهای ارتش سرخ مقاومت کنند. اکنون انگلیسی‌ها سیاست مقابله با نفوذ شوروی را نه با حضور مستقیم نیروها در ایران، بلکه بیشتر برای جلوگیری از به قدرت رسیدن نیروهای کمونیستی با ایجاد ارتش قوی ایران دنبال می‌کردند.

در ۹ می ۱۹۲۱، نورمن سفیر انگلیس به روتشتاین سفیر شوروی اطلاع داد که نیروهای انگلیسی از قزوین خارج شده و به طور کامل از ایران خارج می‌شوند. در ۱۹ می ۱۹۲۱، وابسته نظامی شوروی تأیید کرد که ارتش سرخ نیز در حال عقب‌نشینی است و سرنوشتن جنبش میرزا کوچک خان جنگلی به نیروهای ایرانی واگذار خواهد شد. تا ۲۳ می ۱۹۲۱، تمام نیروهای انگلیسی به جز یک واحد در جنوب غربی ایران، کشور را ترک کردند. امضای این قرارداد به حضور نظامی بریتانیا در ایران در پی پایان جنگ جهانی اول و فروپاشی امپراطوری روسیه پایان داد و به خروج تقریباً تمامی نیروهای خارجی از خاک ایران به خواست دولت ایران انجامید. پس از آنکه معاهده خروج نیروهای انگلیسی مستقر در ایران از ابتدای جنگ جهانی اول و متعاقباً خروج نیروهای شوروی را که به ایران حمله کرده بودند تسریع کرد، در آغاز جنگ جهانی دوم نتیجه معکوس داشت.

در اوت ۱۹۴۱، نیروهای بریتانیا و شوروی به عنوان بخشی از تهاجم انگلیس و شوروی به ایران حمله کردند. اتحاد جماهیر شوروی به ماده ۶ این معاهده استناد کرد که به آن این حق را می‌داد که در صورت تهدید امنیت ایران توسط نیروهای ایرانی یا خارجی، به ایران حمله کند. یک دوره اشغال توسط نیروهای خارجی برای چندین سال آغاز شد و تا پایان جنگ جهانی دوم ادامه یافت. هدف واقعی از اشغال، ایجاد یک خط تدارکاتی به نام کریدور پارسی بود که هدف آن تضمین تامین تجهیزات نظامی ایالات متحده برای نیروهای شوروی بود. ابتدا راه آهن ایران و سیستم تلفن و بعدها تمام زیرساخت‌های مهم جنگ برای اطمینان از تدارکات مورد استفاده قرار گرفت. علاوه بر نیروهای بریتانیایی و شوروی، نیروهای آمریکایی نیز به زودی به ایران حمله کردند تا زیرساخت‌های فنی را بیشتر گسترش دهند و امنیت نظامی را تامین کنند. در نهم دی ماه ۱۳۲۱ مجلس ایران قرارداد سه‌جانبه‌ای را که با مذاکره نخست‌وزیر فروغی و سفرای انگلیس و شوروی به امضا رسید و تمامیت ارضی ایران و خروج نیروهای متفقین پس از پایان جنگ جهانی دوم را تضمین می‌کرد، تصویب کرد. متفقین در ازای آن کنترل کامل بر تمامی ارتباطات حمل و نقل و ارتباطات مانند راه آهن، شبکه‌های جاده‌ای، فرودگاه‌ها، بنادر، خطوط لوله، شبکه‌های تلفن و رادیو را دریافت کردند. به این ترتیب مسیر حمل و نقل از خلیج فارس از طریق ایران به دریای خزر و سپس از ولگا به

معاهده دوستی

روسیه و ایران در ۲۶ فوریه ۱۹۲۱

در مسکو بین نمایندگان ایران و روسیه‌ی شوروی امضا شد. براساس مفاد این معاهده، کلیه قراردادهای قبلی منعقدشده از جمله معاهده ترکمنچای لغو شد. علاوه بر این، به روسیه و ایران حقوق کامل و برابر کشتیرانی در دریای خزر و حق برافراشتن پرچم ملی مربوطه بر روی کشتی‌های تجاری خود داده شد.

تصویب نامه‌ها در ۲۶ فوریه ۱۹۲۲

در تهران مبادله شد و در ۷ ژوئن ۱۹۲۲ در مجموعه معاهده‌های جامعه ملل به ثبت رسید.

هدف اصلی بلشویک‌ها از این معاهده جلوگیری از فرار نیروهای ضدانقلاب روسیه سفید به ایران بود

در سال ۱۹۰۷ بود که ایران را به سه منطقه نفوذ تقسیم کرده بود. این ماده تصریح می‌کرد: «دولت شوروی روسیه از سیاست دولت‌های روسیه تزاری که بدون رضایت ملل آسیا و به بهانه تامین استقلال ملل مزبور به سایر ممالک اروپا در باب مشرقی معاهداتی منعقد می‌نمودند که بالنتیجه منجر به استملاک آن می‌گردد اظهار تنفر می‌نماید، این سیاست جنایت کارانه را که نه تنها استقلال ممالک آسیا را منهدم می‌نمود بلکه ملل زنده شرق را طعمه حرص غارتگران اروپایی و تعدیات مرتب آنها قرار می‌داد دولت شوروی روسیه بدون هیچ شرطی نفی می‌نماید. نظر به آنچه گفته شد و مطابق اصول مذکوره در فصل اول و چهارم این معاهده دولت شوروی روسیه استنکاف خود را از مشارکت در هر نوع اقدامی که منجر به تضعیف و محفوظ ماندن سیادت ایران بشود اعلان نموده و کلیه معاهدات و قراردادهایی را که دولت سابق روسیه با ممالک ثالثی به ضرر ایران و راجع به آن منعقد نموده است ملغی و از درجه اعتبار ساقط می‌داند.»

ماده سوم به تعیین حدود مرزی اختصاص داشت و ماده چهارم دخالت در امور داخلی هر یک از طرفین را نفی می‌کرد. اما آنچه در این قرارداد محل اختلاف و دست‌آویز اشغال ایران توسط شوروی شد در ماده پنجم و ششم آمده بود. ماده پنجم پیش‌بینی کرده بود: «طرفین معظمتین متعاهدتین تقبل می‌نمایند که: (۱) از ترکیب و یا توقف تشکیلات و یا دستجات (گروه‌ها) به هر اسم که نامیده شوند و یا اشخاص منفرد که مقصود تشکیلات و اشخاص مزبور مبارزه با ایران و روسیه و همچنین با ممالک متحده با روسیه باشد در خاک خود ممانعت نمایند و همچنین از گرفتن افراد قشونی و یا تجهیزات نفرات برای صفوف قشون و یا قواء مسلحه تشکیلات مزبور در خاک خود ممانعت نمایند.

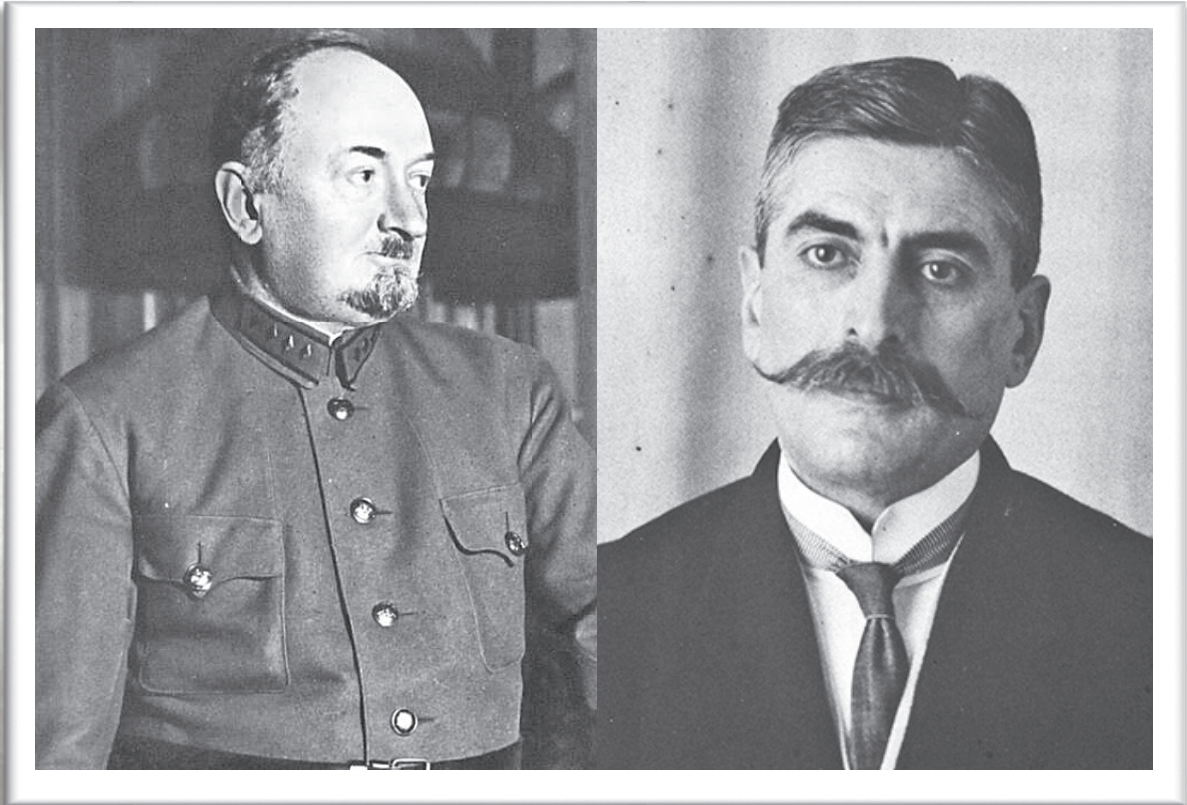
(۲) به کلیه ممالک و یا تشکیلات قطع نظر از اسم آن تشکیلات که مقصودشان مبارزه با متعاهد معظم باشد نباید اجازه داده شود که به خاک هر یک از طرفین معظمتین متعاهدتین تمام آنچه را که ممکن است بر ضد متعاهد دیگر استعمال شود وارد نموده و یا عبور دهند.

(۳) با تمام وسایلی که به آن دسترس باشد از توقف قشون و یا قواء مسلحه مملکت ثالث دیگری در صورتی که احتمال برود توقف قواء مزبور باعث تهدید سرحدات و یا منافع و یا امنیت متعاهد معظم دیگر می‌شود باید در خاک خود و متحدین خود ممانعت نمایند.»

و ماده ششم اظهار می‌داشت: «طرفین معظمتین متعاهدتین موافقت حاصل کردند که هر گاه ممالک ثالثی بخواهند به وسیله دخالت مسلحه سیاست غاصبانه را در خاک ایران مجری دارند یا خاک ایران را مرکز حملات نظامی بر ضد روسیه قرار دهند و اگر ضمناً خطری سرحدات دولت جمهوری اتحادی شوروی روسیه خودش نتواند این خطر را رفع نماید دولت شوروی حق خواهد داشت قشون خود را به خاک ایران وارد نماید تا اینکه برای دفاع از خود اقدامات لازمه نظامی را به عمل آورد. دولت شوروی روسیه متعهد است که پس از رفع خطر بلادرنگ قشون خود را از حدود ایران خارج نماید.»

ماده هفتم حقوق برابر ایران و شوروی در دریای خزر به رسمیت شناخته بود و ماده هشتم نیز بدهی‌های ایران به شوروی را بخشیده بود و ماده نهم مالکیت بانک استقراسی و ماده دهم راه‌ها و خطوط تلگراف را به ایران بخشیده بود. لغو سایر قراردادهای میان روسیه و ایران و لغو سیاست‌های تبلیغاتی دینی روسیه تزاری در ایران سایر مواد این قرارداد را تشکیل می‌داد. ماده شانزدهم نیز حق کاپیتولاسیون اتباع شوروی در ایران را ملغی کرد که به دولت ایران اجازه داد حقوق کاپیتولاسیون سایر کشورهای اروپایی را لغو کند.

دولت ایران طی مکاتبه‌ای خواستار روشنگری شوروی در مورد مواد ۵ و ۶ عهدنامه دوستی شد. سفارت شوروی در تهران در پاسخ به استفسار دولت ایران تصریح کرد: «در پاسخ به نامه شما، این افتخار را دارم که به شما اطلاع دهم که مواد ۵ و ۶ فقط در مورد مواردی اعمال می‌شود که در آن تدارکات برای حمله مسلحانه قابل توجهی به روسیه یا جمهوری‌های شوروی متحد او توسط پارتیزان‌های رژیم سرنگون شده و یا توسط حامیان آنها از قدرت‌های خارجی که در موقعیتی هستند که به دشمنان جمهوری‌های کارگری و دهقانی کمک کنند فراهم شده باشد و این نیروها در بخشی از قلمرو ایران، پایگاهی برای عملیات ایجاد کنند که مستقیماً از طریق نیروهای ضدانقلاب مورد استفاده قرار گیرد و ممکن است علیه روسیه یا جمهوری‌های شوروی متحد او عملیات کنند. با توجه به ماده ۱۳، اینجانب در موقعیتی هستم که قاطعانه همانطور که همیشه بیان کرده‌ام، اعلام کنم دولت من رفتار ش با ملت ایران کاملاً دوستانه است، هرگز به دنبال ایجاد محدودیت برای پیشرفت و آبادانی ایران نبوده است. من خودم کاملاً با این نگرش موافقم و آماده هستم تا آنجا که مصلحت باشد در صورت حفظ روابط دوستانه بین دو کشور برای پیشبرد مذاکرات با هدف بازنگری کلی یا جزئی در حدود مورد نظر دولت ایران همکاری کنم، با عنایت به اظهارات قبلی، اطمینان دارم همانطور که در نامه خود به من قول داده‌اید، دولت و مجلس شما

علیق‌علی مسعود انصاری (تصویر راست) از سوی ایران و چیچرین (تصویر چپ) از سوی شوروی قرارداد مودت ایران و شوروی را در مسکو امضا کردند